

Tekst: Marlien de Koning en Lieke Verboeket

Het meerjarenmodel als leidraad

Een nieuwkomersleerling op school

Nieuwkomersleerlingen kunnen op onverwachte momenten in het reguliere onderwijs instromen. De achtergrond van deze leerlingen is zeer divers. Dit vraagt om een flexibele houding en kennis van jou als begeleider. In dit artikel nemen we je mee in de stappen die jij als begeleider kan zetten wanneer er een nieuwkomersleerling wordt aangemeld.

Een taalschool neemt contact op met jullie school, over twee kinderen in de basisschoolleeftijd. De kinderen wonen in de wijk van de school en hebben bij de taalschool de basis gelegd om door te stromen naar een reguliere school. Bij de eerste ontmoeting met het gezin merken jullie dat de kinderen en ouders nog weinig Nederlands spreken. Uit het overdrachtsdocument van de taalschool blijkt wat het reken- en leesniveau is van de kinderen. Fijn dat er nog een warme overdracht met de taalschool is gepland. Want waar plaats je deze kinderen en hoe ondersteun je de ontvangende leraar?

Het 'meerjarenmodel in drie fasen' als leidraad

Het 'meerjarenmodel in drie fasen' laat in één oogopslag zien dat een nieuwe taal leren gemiddeld vijf jaar duurt, en welke ondersteuningsbehoeften leerlingen hierbij hebben. (Zie figuur 1 voor een vereenvoudigde versie

van dit model.) In de donkere en lichte 'bergen' van het model is zichtbaar dat het tweedetaalverwervingsproces niet in een rechte lijn verloopt. De duur van dit proces is persoonsafhankelijk. Voor reguliere scholen die leerlingen na ongeveer een jaar vanuit een taalschool of taalklas ontvangen, betekent dit dus dat zij nog steeds ondersteuning moeten bieden aan deze groep. In het model staan drie fasen uiteengezet:

Fase 1: de eerste opvang

In deze fase maakt de leerling kennis met de Nederlandse taal. Tegelijkertijd wordt de eerste basiscommunicatieve woordenschat verworven. Leerlingen leren woorden en zinnen als: hallo, ik ben ..., kun jij mij helpen, mag ik naar de wc? Hiervoor is een rijk taalaanbod gericht op dagelijks algemene taal (DAT) van belang.

Fase 2: de instapfase

Doorgaans maakt de leerling in deze fase de overstap van een taalschool naar een reguliere basisschool. De leerling wordt steeds meer gevoed met Nederlandse taalinput van medeleerlingen en geconfronteerd met complexere school- en vaktaal. Oftewel: cognitief academische taal (CAT). Dit is de taal die ook in de lesmethodes en toetsen voorkomt. Denk aan woorden als: verschil, tabel, inwoners of alinea.

In figuur 1 laat de donkere stippellijn zien hoe de ontwikkeling van DAT gemiddeld gezien verloopt; de lichte laat dit zien voor CAT.

Fase 3: doorgroefase

De leerling heeft al een behoorlijke Nederlandse woordenschat en is communicatief vaardig. In deze fase vindt het 'finetunen' van de taalverwerving plaats. De leerling leert steeds beter formuleren en heeft meer woordenschat ter beschikking om in diverse contexten te kunnen gebruiken.

Hierna zetten we uiteen hoe je als begeleider nieuwkomersleerlingen – en hun leraren! – zo goed mogelijk kunt ondersteunen. We geven je handvatten, gebaseerd op het meerjarenmodel.

Fase 1 en overgang naar fase 2: samenwerken

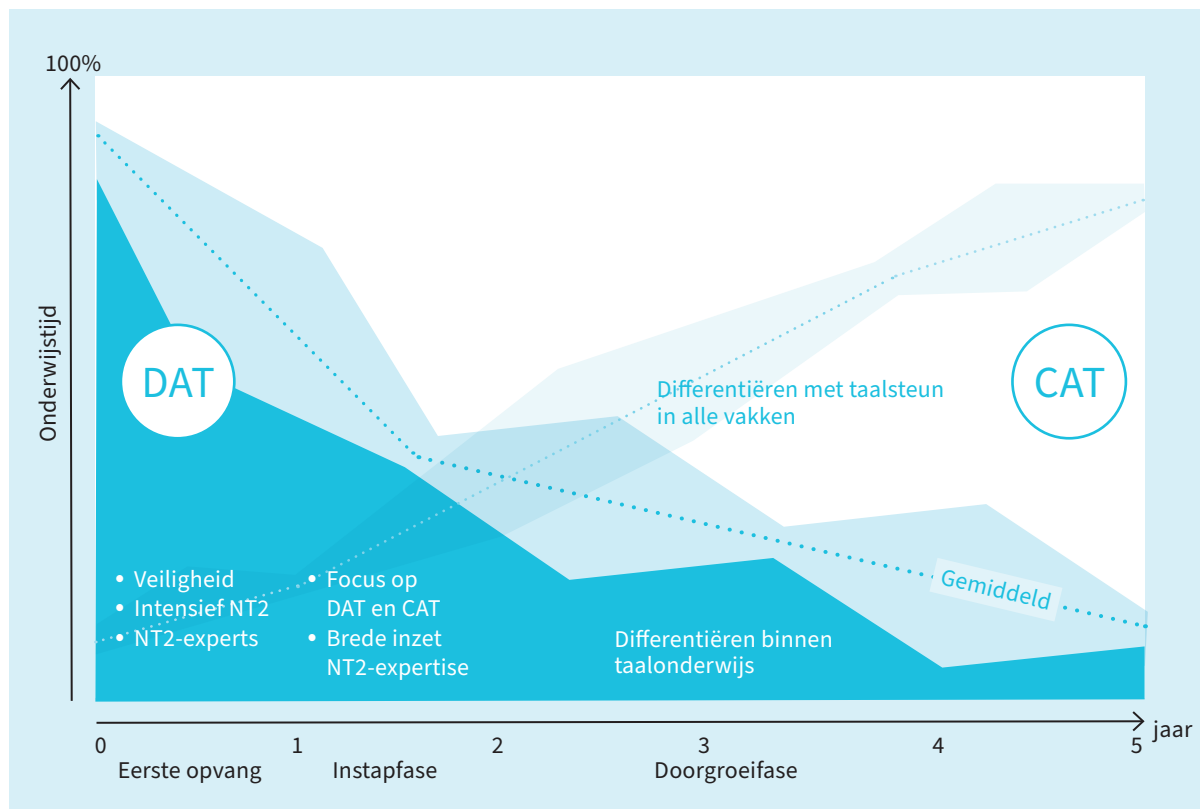
In Nederland is het vaak zo dat nieuwkomersleerlingen naar een taalschool gaan voor de eerste veertig weken onderwijs. Daar doorloopt de leerling de eerste fase(n) van tweedetaalverwerving, waarbij er, zoals gezegd, veel aandacht is voor de DAT-taal. Daarnaast wordt de leerling zorgvuldig 'in kaart gebracht'. Welke kennis

Factoren die invloed hebben op de taalverwerving

Hoe snel een leerling de tweede taal verwerft, is afhankelijk van een aantal factoren. Denk bijvoorbeeld aan het verschil tussen een leerling die in een vluchtelingenkamp verbleef en hierdoor structureel school heeft gemist en een leerling die tweetalig internationaal onderwijs heeft genoten. De eerste leerling moet een grotere inhaalslag maken dan de tweede. Andere factoren die een rol spelen zijn bijvoorbeeld: ondersteuning die ouders/verzorgers kunnen bieden in de thuissituatie, traumatische gebeurtenissen, ontwikkeling van de thuistaal, persoonlijke factoren.

Al deze factoren zijn van invloed op de ondersteuning die de leraar in de klas moet bieden. Bijvoorbeeld: een leerling die een goed ontwikkelde thuistaal heeft, kan deze gemakkelijker inzetten om zich de nieuwe taal en leerstof eigen te maken. Een leerling van wie de thuistaalontwikkeling is gestagneerd, doordat deze taal thuis bijvoorbeeld niet meer wordt gesproken, zal door de leraar op een andere manier ondersteund moeten worden.

en vaardigheden neemt de leerling mee? Wat is het startniveau per vakgebied? Het doel van de taalschool is een zo vlot mogelijke leeftijdsadequate doorstroom naar het reguliere onderwijs.

Figuur 1: Meerjarenmodel in drie fasen. (Naar: Berenst et al. 2017, p. 42.)

Vraag hulp als dat nodig is

Jij als begeleider kan zelf leraren en nieuwkomersleerlingen ondersteunen. Mis je kennis en/of vind je dit lastig? Kijk dan of er in jouw regio een expert is die jónú hierbij kan helpen. Bijvoorbeeld een nieuwkomersspecialist van een taalschool.

Warme overdracht

Als de leerling instroomt bij jou op de reguliere school, begin dan niet opnieuw met in beeld brengen van deze leerling. Ga eerst op zoek of er informatie beschikbaar is vanuit een vorige school. Om de overgangsfase zo soepel mogelijk te laten verlopen is een goede samenwerking met de voorgaande school cruciaal. Een warme overdracht, waarbij er contact is tussen de scholen, kan hierbij helpen. Stel bij de warme overdracht vragen als: Welke thuistaal/talen spreekt het kind? Kan het kind lezen in de thuistaal? Wat is het leertempo van de leerling het afgelopen jaar geweest, en welke ontwikkeling heeft de leerling doorgemaakt? Wat zijn helpende en belemmerende factoren voor de taal- en leerontwikkeling? Wat zijn de onderwijsbehoeften van de leerling? Hoe is het contact met ouders?

Intake met ouders

Ook met ouders is een goede start en samenwerking van belang. Stel de bovenstaande vragen zeker ook aan hen. En neem ze bij de hand. Ouders zijn vaak niet bekend met het Nederlandse onderwijssysteem. Extra aandacht voor het systeem en de aanpak is daarom fijn. Laat ouders bijvoorbeeld een ochtend meedoen in de klas. Wanneer ouders geen Nederlands spreken, zet dan de tolkentelefoon in, of bijvoorbeeld een vertaalapp, of AI-chatbot. Wees wel voorzichtig met het delen van persoonsgegevens in chatbots of vertaalapps, vanwege privacyrisico's.

De eerste schooldag

De overstap van een taalschool naar regulier onderwijs is groot. Het is fijn voor de leerling als het duidelijk is hoe de eerste dag eruit gaat zien. Zijn er bijvoorbeeld al afspraken over de plek van de leerling in de klas, over wie de leerling kan helpen en of de leerling gebruik kan maken van zijn thuistaal? Is het dagritme duidelijk, wordt dit ondersteund met pictogrammen? Als dit alles vooraf goed is geregeld, draagt dat bij aan gevoel van welkom-zijn en veiligheid.

Fase 2: doelgericht werken en ondersteunen

Na de start op de reguliere school worden er doelen gesteld voor de leerling. Ga verder waar de vorige school is gebleven. Het uitgangspunt is hierbij altijd: laat de leerling zoveel mogelijk aansluiten bij het aanbod van de rest van de klas.

Begin met kennis

Maak het team ervan bewust dat het taalleerproces ongeveer vijf jaar duurt. En dat de leerling dus voorlopig ondersteuning nodig heeft om mee te kunnen doen in de reguliere groep. Daarnaast moet de leraar weten dat de leerling mogelijk al leeftijdsadequate kennis en vaardigheden heeft in de thuistaal. Die thuistaal kan benut worden bij het leren van het Nederlands.

Check de ondersteuning

Ga verder na wat de leraar al aan ondersteuning doet ten aanzien van de onderwijsbehoeften van nieuwkomersleerlingen. Om jou en de leraar inzicht te geven, geeft LOWAN-PO (zie: lowan.nl/po/) een overzicht van de mogelijke onderwijsbehoeften van nieuwkomersleerlingen van groep 1 tot en met 8, met daarbij een uitleg van hoe dit overzicht kan worden gebruikt (tinyurl.com/overzichtnieuwkomers; LOWAN-PO, 2024).

Coach bij scaffolding

Coach de leraar bij het 'in de steigers zetten' (in het Engels: *scaffolding*) van de les (Gibbons, 2002) door samen lessen voor te bereiden, uit te voeren en te evalueren. Het gaat erom dat de leraar ondersteuning bouwt rondom het reguliere aanbod, waardoor de leerling mee kan doen. De leraar kan bijvoorbeeld *preteaching* organiseren en na de les met de leerling in gesprek gaan over de leerstof. Tijdens de les kan bijvoorbeeld visuele ondersteuning ingezet worden. Hiermee creëert de leraar al meerdere vormen van ondersteuning bij een les. Voor veel nieuwkomersleerlingen is deze ondersteuning voldoende om mee te kunnen doen. (Overigens zijn er waarschijnlijk meer leerlingen die er baat bij hebben.) Met behulp van scaffolding voorkomt de leraar een versnipperd aanbod en zorgt voor een snellere aansluiting bij de klassikale les. In het begin vraagt dit veel oefening, maar na verloop van tijd wordt scaffolding onderdeel van het dagelijks handelen.

Stimuleer het gebruik van de thuistaal

Leg leraren uit dat ze de thuistaal van leerlingen kunnen inzetten voor het leren van Nederlands. Een van de manieren waarop zij dit kunnen doen, is door gebruik te maken van *translanguaging* als meertaligheidsdidactiek. Hierbij wordt de thuistaal ingezet als brug om de nieuwe taal te leren. Onderliggende kennis en concepten kunnen dan vanuit de thuistaal worden vertaald naar de nieuwe taal (Cummins, 1991).

Wanneer de leerling een tekst moet lezen, kan hij zichzelf bijvoorbeeld helpen door de tekst eerst met een vertaalapp te vertalen in de thuistaal, de tekst in de thuistaal te lezen en daarna met de les in het Nederlands mee te doen. Hiermee creëert de leraar een vorm van *preteaching* in de thuistaal, waar deze geen extra werk aan heeft. De leerling krijgt bovendien meer zelfstandigheid, autonomie. Een win-winsituatie dus.

Onderzoek samen met de leraar goed op welke manier de thuistaal van een leerling kan worden ingezet. Wanneer een leerling niet kan lezen in de thuistaal, kan wellicht de luistervaardigheid ingezet worden door deze leerling naar gesproken teksten te laten luisteren in de thuistaal. Is dit allemaal niet mogelijk, dan is een andere vorm van preteaching helpend. Bijvoorbeeld het uittekenen of aanbieden van kernbegrippen, voorafgaand aan de les, in het Nederlands.

Bevorder de interactie

Taal leer je door interactie, een rijk aanbod en de ruimte om te oefenen (Peters, 2021). Een leraar kan deze ruimte creëren door de leerling te koppelen aan een (taal)maatje of door coöperatieve werkvormen te organiseren. Coach de leraar door deze werkvormen samen voor te bereiden. Een voorbeeld hiervan zijn taal-denkgesprekken (zie bijvoorbeeld tinyurl.com/taaldenkGesprek, taaldenkgesprekken.nl) waarbij de leerling cognitief wordt uitgedaagd om over een bepaald onderwerp te spreken. Dankzij feedback van de leraar en medeleerlingen zijn dit waardevolle taalleermomenten. Het filmen van een leraar tijdens het geven van feedback kan helpen om vaardigheden hierin te trainen.

Versnellen betekent: keuzes maken in de lesstof

Zet in op versnellen om hiaten weg te werken

Het kan zijn dat de leerling nog niet op leeftijdsadequaat niveau zit bij een of meerdere vakgebieden. Op deze vakgebieden is dan extra ondersteuning nodig, opdat de nieuwkomersleerling twee leerjaren in één kan doorlopen. Dit betekent voor het onderwijs dat er keuzes moeten worden gemaakt in de lesstof. Misschien zijn er een remedial teacher of onderwijsassistent in de school aanwezig die de nieuwkomersleerlingen kunnen ondersteunen bij het versnellen? Jij als begeleider houdt, samen met de leraar, het overzicht over de extra ondersteuning en de voortgang van de leerling.

Benut de LOWAN-leerlijnen

Wanneer de leerling voor een of meerdere vakgebieden niet kan aansluiten bij de klas, dan kunnen de LOWAN-leerlijnen worden gebruikt. Op basis van de gegevens die je hebt ontvangen vanuit de taalklas of -school bepaal je samen met de leraar waar per schooljaar, periode en vakgebied naartoe wordt gestreefd. In de LOWAN-leerlijnen zijn de cruciale doelen (de belangrijkste doelen om tot de referentieniveaus te komen) opgenomen. Daardoor zijn ze helpend om te versnellen in de leerstof. Gebruik de leerlijnen alleen voor het vakgebied waarbij dat (nog) nodig is. Als de taalklas of -school met de LOWAN-leerlijnen werkte, kan nog worden voortgebouwd. Bijvoorbeeld: de leerling wordt geplaatst in groep 7 en

reken op het niveau van eind groep 4. Dan gebruik je de LOWAN-leerlijn rekenen om de cruciale doelen aan te bieden, zodat er wordt versneld. Kan de leerling voor een vakgebied aansluiten bij de leerstof van de groep? Stap dan af van deze LOWAN-leerlijn. De leerling gaat dan verder met de reguliere leerdoelen. Als begeleider ondersteun je de leraar met het opstellen van een plan voor het vakgebied waarop de leerling nog niet kan aansluiten bij de klas. Samen stemmen jullie het onderwijsaanbod af en zorgen jullie voor maatwerk, zodat het plan realiseerbaar is binnen de mogelijkheden van de school.

Ondersteun ouders

Stimuleer de leraar om contact te onderhouden met ouders. Bijvoorbeeld door hen uit te nodigen om voor te lezen in de thuistaal in de klas. Hiermee leggen jullie verbinding tussen school en thuis. Bovendien dragen jullie zo bij aan de zichtbaarheid van culturele diversiteit in de school. Een andere manier om de connectie te maken tussen thuis en klas is door ouders te informeren over een aankomend thema. De school kan ouders uitnodigen om met hun kind over dat thema te praten. Thuis, aan de hand van een themaboek of een praatplaat. Ouders kunnen hier met het kind over praten in de thuistaal, waardoor het kind de kennis van het thema uitbreidt. De leraar en jij kunnen ouders duidelijk maken dat thuistaalontwikkeling cruciaal is bij het leren van de nieuwe taal. Raad ouders altijd aan om de taal met hun kind te spreken die zijzelf het beste beheersen.

Fase 3: taal uitbreiden en cyclisch werken

Stimuleer leraren om bewust te blijven werken aan taal

Adviseer de leraar om bewust te blijven werken aan woordenschat en communicatieve vaardigheden. Ook in de doorgroef fase heeft de leerling baat bij expliciete instructie en scaffolding van schooltaalwoorden (CAT) binnen de context van het aanbod. Het is belangrijk dat leraren oefenkansen blijven creëren voor mondelinge en schriftelijke taalvaardigheid.

Monitor de voortgang

Als begeleider houd je de leergroei en het leertempo van de leerling in de gaten en leg je deze nauwkeurig vast, samen met de leraar. Houd rekening met de

Tip van de redactie! Lees het artikel 'Dragen taalscholen bij aan gelijke kansen en inclusie?' (maart 2025). Je vindt het in de materialenbank op lbbo.nl.

tweedetaalverwerving bij het afnemen van toetsen. Zorg voor een volledig kindbeeld waarbij je leertempo, learendement en leerhouding meeneemt. Wees je bewust van het doel en de vorm van een toets. Kijk bij leerlingen met veel hiaten vooral naar de leergroei en het leertempo, middels formatieve toetsen. Dit zegt meer over de leerling dan 'harde' toetsgegevens, omdat deze vanwege de taligheid een vertekend beeld kunnen geven. Leerlingen die korter dan vier jaar in Nederland zijn, kunnen ontheven worden van de doorstroomtoets. Als begeleider kun je een rol spelen in het creëren van een structuur binnen de school om nieuwkomersleerlingen cyclisch te volgen en de ontwikkeling vast te leggen.

Maak een meerjarenplan

Jij als begeleider bent een belangrijke aanjager om de juiste kennis de school in te halen. Daarnaast ben je ook degene die een rol kan spelen bij beleidsvorming rondom nieuwkomersleerlingen. Dit kan jij niet alleen; daarvoor is medewerking van bestuur, directie en team nodig. Kijk daarom verder dan morgen en maak samen een langetermijnplan voor de nieuwkomers bij jullie op school, bij voorkeur bestuursbreed. Het 'meerjarenmodel in drie fasen' is een mooi uitgangspunt hiervoor. In het plan kun je allerlei afspraken vastleggen, bijvoorbeeld over de inzet van de thuistaal (bij toetsen). Het plan zet de toon voor de verdere samenwerking met ouders, maar ook met partners in de schoolomgeving. Breng in kaart waar anderen nodig zijn, zoals een expert of een kennisinstituut uit de omgeving. De instroom van nieuwkomersleerlingen is meestal onverwacht; met een goed plan vang je al heel veel onzekerheid op!

De literatuurlijst bij dit artikel vind je in de materialenbank op lbbo.nl.

Marlien de Koning en Lieke Verboeket

Marlien de Koning en Lieke Verboeket zijn adviseurs bij LOWAN-PO. LOWAN adviseert scholen die werken met nieuwkomersleerlingen. Met dit doel wordt kennis gedeeld via website, nieuwsbrief, webinars, studiedagen en bijeenkomsten van de online community. LOWAN stimuleert en faciliteert leren van en met elkaar, zowel landelijk als in de regio.

Samen sterk voor professionele begeleiders

Dit artikel is gepubliceerd in *Beter Begeleiden*, het vakblad voor leden van de Landelijke Beroepsgroep voor Begeleiders in het Onderwijs (LBBO).

De LBBO zet zich in om de positie van begeleiders in het onderwijs te verstevigen. We zijn ervan overtuigd dat begeleiders onmisbare schakels zijn in scholen. Dat begeleiders zich verbeteren als ze elkaar ontmoeten, elkaar inspireren en zich professionaliseren. Daarom verenigen we hen in onze landelijke beroepsgroep (zonder winstoogmerk).

Door lid te worden van de LBBO krijg je volop mogelijkheden om met en van andere begeleiders te leren. Bovendien kun je altijd bij de LBBO terecht voor een vraag over jouw werk – we helpen je graag!

Meer redenen om lid te worden

- 5x per jaar het vakblad *Beter Begeleiden* bij je thuis
- toegang tot onze online materialenbank vol artikelen, materialen en andere vakinhoudelijke informatie
- korting bij de LBBO Academie, vol bijeenkomsten voor begeleiders in het onderwijs
- rechtspositionele ondersteuning
- actuele beroepsstandaarden
- vertegenwoordiging in landelijke overlegorganen
- een krachtige stem in het publieke (onderwijs)debat

Wat is de LBBO?

De LBBO is de overkoepelende beroepsorganisatie voor:

- intern begeleiders
- ambulant begeleiders
- gedragsspecialisten
- jonge-kindspecialisten
- beeldbegeleiders
- specialisten begaafdheid
- zelfstandige begeleiders

Meer informatie over het lidmaatschap?
Kijk op onze website: lbbo.nl

lbbo
Landelijke Beroepsgroep
Begeleiders Onderwijs